

אנטון צ'כוב: בשליחות רשמית

שופט-חוקר בפועל ורופא-המחוז נסעו לכפר סירניה לבצע ניתוח שלאחר המוות. בדרך הדביקה אותם סופת-שלג, הם תעו שעה ארוכה והגיעו למקום לא בצהריים, כפי שהיה ברצונם, אלא רק לעת ערב, עם חשיכה. נתעכבו ללון בביקתת הזמסטבו¹ של הכפר. דרך-מקרה נמצאה כאן, בבקתת הזמסטבו, גם הגופה, גופתו של סוכן-הביטוח בשירות הזמסטבו, לסניצקי, אשר הגיע לסירניה לפני שלושה ימים ולאחר שהסתדר באכסניה זו ודרש שיגישו לו מיחם, התאבד בירייה להפתעתם הגמורה של הכל, ואותה עובדה שהוא שם קץ לחייו בצורה משונה כזאת, כשלפניו מיחם ומיני מטעמים ערוכים בסדר על השולחן, שימשה לרבים עילה להעלות חשד שהיה כאן מקרה רצח, והיא שהצריכה את נתיחת הגופה.

הרופא והחוקר, התנערו בפרוודור מן השלג תוך חיבוט רגליהם, כשעל-ידם הסוטסקי² הזקן איליה לושאדין, מחזיק עששית-פח קטנה להאיר להם. נדף ריח חריף של נפט.

"אתה מי?" שאל הרופא.

"צ'צקאי", ענה הסוטסקי.

הוא היה חותם כך את שמו גם בדואר: צ'צקאי.

"והיכן הם העדים הקרואים, שומרי הגופה?"

"בוודאי הלכו לשתות תה, כבוד-מעלתך".

מימין היה החדר הנקי ששימש אכסניה לאורחים, ונקרא גם "חדר הנכבדים".

משמאל—החדר "השחור" שבו היה תנור גדול עם אצטבה לשינה ולמנוחה.

הרופא והחוקר, ואחריהם הסוטסקי, המחזיק את העששית למעלה מראשו, נכנסו לחדר הנקי. כאן, על הרצפה, בסמוך ממש לכרעי השולחן, היתה מוטלת בלי נוע גוויה ארוכה מכוסה לבן. לאורה הקלוש של העששית נראו ברור, מלבד הכיסוי הלבן, גם ערדלי-הגומי החדשים עדיין. והכל היה כאן לא-נחות, מפחיד: גם הקירות הכהים, גם השקט ואלה הערדליים, והקיפאון של גוויית המת. על השולחן עמד המיחם, צונן זה-כבר, וסביבו חפיסות שהכילו, כפי הנראה, מאכלי-מטעמים.

"להתאבד בביקתת הזמסטבו דווקה—איזה ליקוי בטעם הטוב", העיר הרופא. "התחשק לו לבן-אדם לשלוח כדור אל רקתו—נו, היה יורה לו אצלו בבית, אי-שם במחסן".

כפי שעמד כך במלוא לבושו, בכובע, בפרנה, במגפי הלבד, צנח וישב על הספסל. בן-לוויתו החוקר ישב למולו.

¹ זמסטבו—רשות מקומית אזרחית של היישוב הכפרי.

² סוטסקי—שוטר זוטרי כפרי.

"אלה ההיסטריקנים והנברסטנים—אגואיסטים גדולים הם", המשיך הרופא במרירות. "כשנברסטני כזה ישן בחדר אחד אתך, הוא מרשרש לך בעתונו. כשהוא סועד בחברתך, הוא עורך סקנדל לאשתו, בלי שנוכחותך תביאו במבוכה. ואם חשקה נפשו להתאבד בירייה, הריהו מתאבד בכפר, בביקתת הזמסטבו, כדי להרבות הטרדה לפלל. האדונים האלה חושבים בכל מסיבות החיים רק על עצמם, אך-יורק על עצמם. אשר על כן אין הזקנים בימינו אוהבים את הדור הצעיר הזה שלנו".

"וכי מעטים הדברים שאינם מוצאים חן בעיני הזקנים?" אמר החוקר תוך פיהוק. "מוטב שתצביע להם לזקנים על ההבדל שבין המתאבדים אז ועתה. המתאבד מאז היה מה-שקוראים 'אדם הגון' והיה מתאבד משום שביזבו כסף ממשלתי, ואילו זה של עכשיו—חייו נמאסו עליו, עצבות. מה עדיף?"

"חייו נמאסו, עצבות. אך תסכים שאפשר להתאבד גם לא בביקתת הזמסטבו". "צרה שכזאת", נענה הסוטסקי. "צרה שכזאת, פשוט עונש מן השמיים. העם מודאג מאד, כבוד-מעלתכם. זה הלילה השלישי שלא ישנים. הילדים בוכים. צריכים לחלוב את הפרות והנשים לא יוצאות אל הרפת, פוחדות שלא יופיע חסיוחלילה האדון המת בחושך. ידוע, נשים טיפשיות, אבל מוזר שגברים גם-כן פוחדים. רק יבוא הערב לא יילך אף איש לבד על-ידי הביקתה. כל הזמן רק ביחד, בעדר. והעדים הקרואים גם-כן".

הרופא סטארצ'נקו, גבר בגיל-העמידה, בעל זקן כהה, ממושקף, והחוקר ליוזין, צעיר עדיין, שרק לפני שנתיים גמר את לימודיו והיה דומה לסטודנט יותר מלפקיד, ישבו דוממים ומהורהרים. צר היה להם שאיחרו לבוא. עתה היה עליהם לחכות עד הבוקר, להשאר כאן ללון, והשעה עודנה רק הששית, והם תיארו לעצמם ערך ארוך ואחריו לילה אפל, ממושך, שיעמום, אי-נוחות של מיטותיהם, תיקנים, קור של בוקר; ותוך האונה לסופה, שייללה בארובה ובחלל הגג, הירהרו שניהם, כמה אין כל זה דומה לחיים שאותם איוו להם ושעליהם חלמו אי-פעם. וכמה רחוקים הם שניהם מידידיהם בני-גילם המתהלכים להם עתה להנאתם בעיר ברחובות מוארים ואינם מרגישים בסגריר הזה, או מתכוונים עתה ללכת לתיאטרון או קוראים ספר בחדר-עבודתם. הוי כמה היו נותנים עכשיו רק בעד האפשרות לעבור דרך-טיול בפרוספקט נייבסקי בפטרבורג או על-פני פטרובקה במוסקבה, לשמוע זמרה הראויה לשמה, לבלות שעה-שעתיים במסעדה...

אז—אז— שרה הסופה בחלל הגג, ומשהו התחבט בחוץ בזעם, ודאי השלט שעל ביקתת הזמסטבו. אז—ז.

"אם תסכים ואם לא, אני אין ברצוני להישאר כאן", אמר סטארצ'נקו וקם על רגליו. "השעה עדיין הששית. לישון עוד מוקדם. אני אסע לי לאיזה מקום אחר. לא רחוק מכאן מתגורר פון-טאוניץ, שלוש ויירסטאות בסך-הכל מסיירניה. אסע אליו ואבלה שם את הערב. סוטסקי! לך אמור לעגלון שלא יתיר את הסוסים. ואתה מה?" שאל את ליוזין.

"אינני יודע. ודאי אשכב לישון".

הרופא התכרבל בפרוותו ויצא. מבחוץ הגיע קול דיבורו עם העגלון, צליל המצילות שהתרעדו על ריתמות הסוסים הרוחפים מקור. נסע לו.

"זה לא בשבילך, אדוני, ללון פה", אמר הסוטסקי. "לך למחצית ההיא. שם לא נקי, אבל ללילה אחד אין דבר. תיכף אקח מיחם אצל האיכרים, אחמם אותו. אחר-כך, כן, אכין לך ערימה של שחת ותישן, כבוד-מעלתך, בשלום".

כעבור שעה קלה ישב החוקר במחצית השחורה, ליד השולחן, ושתה תה, והסוטסקי לושאדין עמד בפתח ודיבר. זה היה זקן כבן ששים ומעלה, קטן-קומה, כחוש מאד, מכווץ כגיבון, לבן-שער, חיוך תמים על פניו, עיניו דומעות, ושפתיו ממצמצות תמיד כאילו מוצץ הוא סופריה. הוא היה לבוש מעילון-פרנה קצר, נעול מגפי-לבד וידו לא משה ממקלו. צעירותו של החוקר עוררה בו, כנראה, רגש של רחמים ומשום כך, יש לשער, דיבר אליו בלשון "אתה".

"זקן הוולוסט¹, פיודור מאקאריץ', ציוה, שאם יבוא מפקד-המשטרה או חוקר-שיודיעו לו, ככה זה, מין ענין. צריך ללכת עכשיו... עד הוולוסט ארבע ויירסטאות. סופה. השלג הצטבר מאד, גורא כמה. ודאי תגיע שמה לא לפני חצות. שמע, שמע, איך היא נוהמת".

"זקן הוולוסט אינו דרוש לי", אמר ליזין. "אין לי מה לעשות כאן".

הוא הסתכל בזקן בסקרנות ושאל :

"אמור-גא, סבא, כמה שנים אתה הולך כך כסוטסקי?"

"כמה? זה כבר שלושים שנים בערך. חמש שנים אחרי השיחרור² התחלתי ללכת. מזה תוכל לספור. מהזמן שהוא אני הולך כל יום. אצל האנשים חג ואני הולך והולך. בחוץ ליל-הפסחא הקדוש, בכנסיה צילצול פעמונים, ברכות 'ישו קם לתחייה'—ואני עם התרמיל. לגזברות הממשלה, לדואר, לקציני-המשטרה בדירתו, לראש הזמסטבן, למפקח המסים, לעירייה, לאדונים, לאיפרים, לכל הנוצרים הפראבוסלבים. אני נושא חבילות, הודעות-הזמנות, גליונות, מכתבים, טפסים שונים, רשימות, ועכשיו, משמע, אדוני הטוב כבוד-המעלה, עכשיו החלו ללכת טפסים כאלה לרשום מספרים—טפסים צהובים, לבנים, אדומים,—וכל אדון או אבא-כוהן או איכר עשיר חייב, ויהי מה, לרשום בערך עשר פעמים בשנה כמה אצלו גורע ונאסף, כמה במידה וכמה במשקל, כמה שיפון, כמה שיבולת-שועל, שחת וגם, משמע, איזה מזג-אוויר וכל מיני רמשים. נכון שאתה יכול לכתוב מה שאתה רוצה. זה רק פורמה בלבד, ואתה לך וחלק את כל הטפסים ואחר-כך לך שוב ותאסוף. הנה, נאמר למשל, להוציא את המעיים אצל האדון המת—למה זה נחוץ? אתה בעצמך יודע, דבר ריק, רק את הידיים תטמא. ואתה, הנה טרחת, כבוד-מעלתך, נסעת ובאת, מפני שבשביל הפורמה, אין ברירה. שלושים שנה שאני הולך כך על-פי הפורמה. בקיץ—אין דבר; חם, יבש. אבל בחורף, בסתיו—לא נוח. קרה לי וגם טבעתי כמעט, גם קפאתי בקור

¹ וולוסט—איזור כפרי. גם הכפר הראשי בוולוסט נקרא כך.

² הכוונה לשיחרור האיפרים הצמיתים בימי אלקסנדר השני בשנת 1861.

עד מוות כמעט, הכל קרה. ואנשים רעים ביער לקחו ממני את התרמיל, וגם מכות הרביצו, וגם האשימו אותי במשפט."

"על מה במשפט?"

"על רמאות."

"מה זאת אומרת על רמאות?"

"ככה. משמע, הבלבר כריסאנף גריגוריבי מכר לקבלן קרשים לא שלו, זאת אומרת—רימה. אני הייתי קרוב לענין הזה. אותי שלחו להביא וזדקה מבית-המרזח. נו, אתי לא התחלק הבלבר ואפילו כוסית לא הגיש. אבל היות ולפי העניות שלנו, לפי המרצה, אני איש מפוקפק, לא שווה, אז שפטו את שנינו יחד, אותו לכלא ואותי בחסד אלוהים זיכרו על-פי כל הזכויות. קראו שם במשפט גליון שכזה וכולם במדים, זאת אומרת—במשפט. אגיד לך כך, כבוד-מעלתך, העבודה שלנו בשביל מי שאינו גייל—ישמרנו אלוהים. אבדון אמיתי. אבל בשבילנו—אין דבר. כאשר אתה לא הולך, אז אפילו כואבות הרגליים. ובבית גם קשה לנו יותר. בבית, בוולוסט, לך תסיק את התנור לבלבר; תביא מים לבלבר, תצחצח לבלבר את המגפיים."

"ומה משכורתך?" שאל ליוזין.

"שמונים-וארבעה רובל בשנה."

"בכל-זאת, ודאי יש עוד הכנסות מן הצד, לא?"

"ההכנסות שלנו מן הצד איזו היא! האדונים כיום אם גותנים דמי-שתייה, אז רק לעתים רחוקות. האדונים כיום קפדנים הם, תמיד נעלבים. תביא לו נייר איזה שהוא—נעלב. הורדת את הכובע לפניו—נעלב. אתה—הוא אומר—נכנסת לא מצד הכניסה הנכונה. אתה, הוא אומר, שיכור. גודף ממך סרחון של בצל, גולם שכמוך, הוא אומר, בן-כלבה. נכון, יש גם אדונים טובים, אבל מה תקח מהם? רק שלועגים וקוראים לך בכל מיני שמות. למשל, האדון אלטוכין: גם איש טוב, גם, להודות, לא שותה, שפוי בדעתו, והנה רק רואה אותי תיכף צועק, לא מבין בעצמו מה שם-לוואי כזה הוסיף לי. אתה, הוא אומר..."

הסוטסקי ביטא איזו מלה, אבל בקול רפה כל-כך עד שאי-אפשר היה להבחין מה.

"איך?" שאל ליוזין. "חזור."

"אדמיניסטרציה", חזר עתה הסוטסקי בקול. "מוזמן הוא קורא לי כך. שש שנים בערך. שלום לך, אדמיניסטרציה. ואני—כלום. שיגיד, אלוהים אתו. לפעמים איזו גברת שולחת מן הבית כוסית וזדקה עם חתיכת עוגה והינך שותה לחייה. אבל יותר מהם גותנים האיכרים. האיכרים—אלה נפשיים יותר. יראת-אלוהים בלבם. גותנים מי לחם, מי חמיצה ללגום... ויש אפילו מגישים... זקני הכפרים מכבדים בתה במסבאה. תנה גם עכשיו הלכו העדים הקרואים לשתות תה. 'לושאדין, אמרו, 'הישאר אתה פה במקומנו לשמור קצת, ונתנו קופייקה כל אחד. פחד נופל עליהם פה, מפני שלא גיילים. ואתמול נתנו מטבע של חמש-עשרה קופייקות וכוסית הגישו."

"ואתה, אותך לא מפחיד?"

"מפחיד, אדוני, אבל הלא העבודה שלנו היא כזאת. לא תברח ממנה. בקיץ שעבר

ואני מוביל עציר העירה והוא—עלי ומרביץ! ומרביץ! ומרביץ! ומסביב שדה, יער. לאן תברח? ככה זה גם פה. את האדון לסניצקי זוכר אני כאשר היה קטנטון, הנה כזה. וגם את אבא שלו הכרתי ואת אמו. אני בן הכפר נידושצ'וטובה והם, האדונים לסניצקי, במרחק ויירסטה אחת מאתנו, לא יותר, אפילו פחות מזה, שדה על-יד שדה. והיתה לו לאדון לסניצקי אחות, בתולה יראת-אלוהים ונדיבת-לב, זכור אלוהים גשמת שפחתך יוליה זכרונה נצח. לא גישאה, ולפני מותה חילקה את כל הרכוש שלה: למגזר כתבה מאה דסיאטין קרקע ולגו, לעדת האיכרים של הכפר נידושצ'וטובה, לעילוי גשמתה—מאתיים. ואחיה, כלומר האדון, הסתיר את הנייר ואומרים ששרף בתנור ואת כל האדמה לקח לעצמו. זאת אומרת, חשב שלטובתו ולהנאתו. והנה—לא... חפה לך קצת. לא כל חייד באי-צדק תעבור, את. אחרי-כן לא הלך האדון להתוודות במשך עשרים שנה בערך, כלומר ניתק מן הפנסיה ומת בלי וידוי. התפקע. היה שמן מאד והתפקע לכל האורך. אחר-כך באו ולקחו מהאדון הצעיר, מסיריוזה, הכל, בעד החובות, הכל-מפל. גו, בלימודים לא הגיע רחוק, לא הלך לו בשום דבר, וודו, ראש משרד הזמסטבו, אמר: אקח אותו, את סריוזה זה, ויהיה אצלי סוכן, יבטח לו. לא חכמה גדולה. אבל האדון הצעיר איש גאה היה ורוצה גם הוא שהכל יהיה אצלו כמה שאפשר יותר בהרחבה, בחשיבות, בנחות. גו, עלבון לו להתלבט במחוז בכרכרונת, לדבר עם האיכרים. מתהלך לו ומביט לארץ, מביט ושותק. אתה פונה אליו וקורא בשמו, ממש על-יד אזנו: 'סרגיי סרגייץ' והוא מפנה את ראשו ככה: 'אה? ושוב מביט לארץ. ועכשיו, כמו שאתה רואה, שלח יד בנפשו. לא כשורה, כבוד-מעלתך. לא צודק הוא הדבר הזה. אתה לא יכול להבין מה הוא זה בעולם, אלוהי-הרחמים. נכון, אבא היה עשיר, אתה עני. זה עלבון, כמובן. אבל מה יש? צריך להתרגל. גם אני חייתי טוב. היו לי, כבוד-מעלתך, שני סוסים, שלש פרות, כבשים כעשרים ראש החזקתי. והנה הגיע הזמן ונשארתי עם התרמיל האחד, וגם זה לא שלי הוא—של הממשלה. ועכשיו הבית שלי בנידושצ'וטובה שלנו, גרוע מכל גרוע. כמו שאומרים—היו לקלים ארבעה משרתים, עכשיו קלים עצמו במשרתים. ארבעה בֵּטְנָקִים¹ היו לפטראק. עכשיו פטראק בעצמו בטראק."

"איך זה התרוששת?" שאל החוקר.

"הבנים שלי שותים וודקה בלהיטות. כלי-כך שותים, כלי-כך שותים עד שלהגיד אין מלים, לא תאמין."

ליוזין הקשיב וחשב בלבו שהנה הוא, ליוזין, ישוב במוקדם או במאוחר למוסקבה וזקן זה יישאר כאן לצמיתות ויוסיף ללכת תמיד; וכמה עוד יודמן לו בחיים להיפגש עם זקנים כאלה, מרופטים, לא סרוקים, "לא שווים", אשר בנשמתם התחיו בחזקה באיזה אורח כמוס מטבע של חמש-עשרה קופייקות, כוסית ואמונה עמוקה כי בעולם זה לא תצליח באי-צדק כל חיידך. אחר-כך גלֵאָה לשמוע וציוה להביא לו

¹ בטראק—פועל חקלאי.

שחת למצע. בחדר-האורחים עמדה מיטת-ברזל עם כר ושמיכה ואפשר היה להביאה משם, אולם על-ידיה שכב המת במשך שלושה ימים כמעט (ואולי גם ישב עליה לפני מותו), ועכשיו לא היה נעים לישון בה.

"השעה רק שבע וחצי", היררה ליוזין, אגב הצצה בשעון. "כמה זה נורא!" לישון לא היה רצון. אך מאפס-מעשה, כדי לקצר אי-כה את הזמן, שכב והתכסה בשמיכת-הדרך. לזשאדין אסף את הכלים ותוך כך יצא ונכנס ודישדש ברגליו סביב השולחן כשהוא ממצמץ בשפתיו ונאנח. לבסוף לקח את העששית שלו ויצא. ליוזין הביט אחריו, על שערו הלבן והארוך ועל גופו הכפוף, והיררה:
"כמו פנטום באופירה".

החשיך. אין זאת כי מאחרי העננים הופיע הירח, עד כדי כך בהירים נראו החלונות והשלג על מסגרותיהם.

"או—או—או", שרה הסופה, "או—או—או".

"א—א—בא", יבבה אשה בעליית-הגג, או שרק נשמע הדבר כך, "א—א—בא שלי".

"בוך!" נחבט משהו בקיר מבחוץ, "טראך!"

החוקר הטה אוזן לשמוע. שום אשה לא היתה. ייללה הרוח. היה קר, והוא התכסה בפרנה מעל לשמיכת-הדרך וחשב תוך התחממות כמה כל זה—גם הסופה, גם הביקתה, גם הזקן, גם גופת המת המוטלת בחדר הקרוב—כמה כל זה רחוק מאותם חיים שאיחל לעצמו וכמה כל זה קטנוני, לא מעניין. אילו התאבד האיש במוסקבה או אישם בקרבת מוסקבה והיה צורך לנהל חקירה הרי שם היה הדבר מעניין, חשוב ואפילו, אפשר, מפחיד לישון בשכנות עם הגווייה. ואילו כאן, במרחק אלף ויירסטאות ממוסקבה, כל זה כאילו מופיע באור אחר. כל זה אינו בגדר חיים, אינו בגדר בני-אדם, אלא משהו המתקיים על-פי ה"פורמה", כפי שאומר לזשאדין. כל זה לא ישאיר בזכרון רושם כהוא-זה ויישכח מיד כאשר יעזוב ליוזין את סירביה. המולדת, רוסיה האמיתית—הרי זו מוסקבה, פטרבורג, ואילו פה פרובינציה, קולונייה. כשהינך חולם על כך שתזכה למלא תפקיד חשוב, שתהיה מפורסם, שתהיה, למשל, חוקר לעניינים חשובים במיוחד או תובע-כללי של בית-הדין הגלילי, שתהיה ארי בחברה, אז אינך חושב אלא על מוסקבה. אם לחיות הרי רק במוסקבה, ואילו כאן אינך מתאוה לשום דבר, ואתה משלים על-נקלה עם תפקיד המבוטל ואינך מבקש מן החיים אלא דבר אחד: לעזוב! לעזוב מהר ככל האפשר. וליוזין ראה עצמו בעיני רוחו כשהוא נישא ברחובות מוסקבה, נכנס בבתי מפרים, מתראה עם קרובים, עם חברים ולבו מתכווץ בנעימים לרעיון שהוא עתה רק בן עשרים-ושש, ואם יצליח להיחלץ מכאן וייקלע למוסקבה אפילו בעוד חמש או עשר שנים, גם אז לא יהיה זה מאוחר מדי ודרך-חיים ארוכה עוד תהיה פתוחה לפניו. שוקע בתנומה, מחשבותיו כבר מתחילות להתבלבל, העלה עוד בדמיונו את המסדרונות הארוכים של בית-הדין במוסקבה, את עצמו הנושא נאום, את אחיותיו, את התזמורת שמשום-מה היא מנהמת כל הזמן:

"או—או—או".

"בוך! טראך!" נשמע מחדש. "בוך!"

ופתאום זכר שפעם, בהיותו משוחח במשרד הזמסטבו עם הפנקסן, ניגש אל המכתבה אחד בעל עיניים כהות, שחור-שער, דל-בשר, חיור והיתה לו ארשת-עיניים בלתי-נעימה, כמו אצל אנשים שהרבו לישון אחרי ארוחת-הצהריים, דבר שפגע בצדודית הדקה והנבונה שלו, והמגפיים הגבוהים שעל רגליו לא הלמו אותו, נראו מגושמים מדי. הפנקסן הציג אותו: זה סוכן-הזמסטבו שלנו.

"אם כן היה זה לסניצקי—אותו איש עצמו", תפס עתה ליוזין.

הוא זכר את קולו השקט של לסניצקי, תיאר לעצמו את הילוכו, ונדמה לו שעל-ידו מתהלך מישוהו, מתהלך בדיוק כמו לסניצקי.

פתאום תקפו פחד, חש קרירות בראשו.

"מי כאן?" שאל בסער כולו.

"צוצקאי".

"מה לך פה?"

"אני, כבוד-מעלתך, לשאול שאלה. אמרת קודם שזקן-הכפר לא דרוש, אני פוחד

שהוא יכעס. הוא ציוה לבוא אליו. אז ללכת?"

"אי לך, נמאסת", אמר ליוזין והתכסה שוב.

"חושש אני שיתכעס, כבוד-מעלתך. אֵלֶךְ. שלום לך".

לושאדין יצא. במסדרון השתעלו ודיברו בקול רפה. נראה שהעדים הקרואים חזרו.

"מחר נשחרר את המסכנים האלה במוקדם", הירהר ליוזין. "אך יאזר הבוקר ניגש

הוא החל לשקוע בדימום כאשר פתאום נשמע שוב קול צעדים, הפעם לא הססניים

אלא מהירים, סואנים. בטרקה הדלת, קולות, שיפשוף גפרורים...

"אתה ישן? אתה ישן?" שאל בקול פחוז וכעוס הדוקטור סטארצ'נקו, מדליק

גפרורים בזה אחר זה. הוא היה מכוסה שלג כולו וקור נדף ממנו. "אתה ישן? קום,

נסע אל פון-טאניץ. הוא שלח את סוסיו לקחת אותך. נסע, שם תסעד, תישן כבן-

אדם. ראה, בעצמי באתי. הסוסים נהדרים. נגיע בעשרים דקות".

"ומה השעה עכשיו?"

"עשר ורבע".

ליוזין מנומנם, נזעם, נעל את מגפי-הלבד, לבש את הפרנזה, הכובע והברדס ויצא

עם הרופא החוצה. הקרה לא היתה עזה אך נשב רוח חזק חודר ורדף לאורך הרחוב

אחרי ענני שלג שנראו כבורחים באימה. תחת הגדרות וליד הכניסות כבר נערמו

ציבורי-שלג גבוהים. הרופא והחוקר התישבו במזחלת והעגלון הלבן התכופף

אליהם ממושבו לפרוף להם את כיסוי הרגליים. חם היה לשניהם.

"לזוז!" קרא העגלון.

נסעו בדרך הכפר. "תלמים צמריריים חורשת",¹ הירהר החוקר ברישול בהביטו כיצד

¹ מתיאורי החורף של פושקין ב"יבגני אוניגיין" ("דוהרת טרויקה חץ-מקשת / תלמים צמריריים חורשת").

עובד ברגליו הסוס הצדדי. בכל הבקתות היבהבו אורות, כמו בערב חג גדול. האיכרים לא ישנו; פחדו מפני המת. העגלון שתק קדורנית. ודאי השתעמם כאשר עמד ליד ביקתת הזמסטבו ועתה היררה אף הוא במת.
 "ואצל טאוניץ", אמר סטארצ'נקו, "כאשר נודע להם שאתה נשאר ללון בביקתה התנפלו עלי כולם, מדוע-זה לא לקחתי אותך אתי".
 ביציאה מן הכפר, במפנה, נצטעק העגלון פתאום מלוא גרונו:
 "הצדה! רד מן הדרך!"

חלפה דמות אדם שעמד בשלג עד הברכיים בסורו מן הדרך והביט אל הטרויקה. החוקר ראה מקל כפוי וזקן ותרמיל בצדו של האיש, ונדמה לו כי זה לושאדין, ואפילו נדמה היה שהוא מחייך. הופיע לרגע ונעלם.
 הדרך עברה תחילה בשולי היער, אחרי-כן במערה-יער מבורא נרחב. חלפו ביעף ארנים וזקנים, עצי-ליבנה צעירים, אלונים צעירים גבהי-קומה, מחוספסי-קליפה, שעמדו בודדים על רחבות פנויות, מקום שנגדע היער לא מכבר. אך במהרה התערבל הכל באוויר, בתוך ענני השלג. העגלון אמר שהוא רואה יער, ואילו החוקר לא ראה דבר מחוץ לסוס הצדדי. הרוח נשבה בגב.
 לפתע נעמדו הסוסים.

"נו, מה שוב?" שאל סטארצ'נקו ברוגזה.
 העגלון ירד מן הדוכן שותק והחל לרוץ סביב המזחלת, כשהוא דורך על עקביו ומקיף אותה במעגלים שהלכו הלוך והתרחב הלוך והתרחק ממנה, ודומה היה כאילו הוא רוקד. לבסוף חזר והחל להטות את הסוסים ימינה.
 "איבדת את הדרך או מה?" שאל סטארצ'נקו.
 "אין ד-ב-ר!..."

הנה איזה כפר קטן שאף ניצנוץ-אור אחד לא נראה בו. ושוב יער, שדה, ושוב סטו מן הדרך והעגלון שוב ירד מן הדוכן, רץ ורקוד, וחוזר. הטרויקה פורצת ונכנסת לשדרה אפלה, נישאת בדהרה מהירה כשהסוס הצדדי חס-המזג מכה ברגליו בדופן המזחלת. כאן רעשו העצים עמומות, בהידהוד מפחיד, ואי-אפשר היה לראות דבר בחושך, כאילו נישאו אי-אנה לתוך תהום. ופתאום הצליף בעיניים אור מבהיק שבקע מן הפניסה ומן החלונות, גשתפכה גביחת כלבים טובת-לב, ידידותית, קולות... הגיעו.

עד שפשטו את הפרוות ומגפי-הלבד למטה בפרוודור ניגנו למעלה בפסנתר Un petit verre de Cliquot² ונשמעה רקיעת רגלי ילדים ברקדם. האורחים נאספו מיד בחמימות וריח של משכן אצילים ישן, אשר בו—ויהיה מזג-האוויר בחוץ אשר היה—קולחים להם החיים באווירה חמה, נקיה ונוחה כל-כך.
 הנה ככה זה נהדר!" אמר פון-טאוניץ, אדם כבד-בשר, בעל פיאות-לחיים וצוואר שפתיע ברחבו, כשהוא לוחץ את יד החוקר. "זה נהדר ככה. ברוך הבא! שמח

מאד להכיר. הלא אנחנו עמיתים קצת. אי־פעם הייתי משנה־לקטיגור, אך לא לזמן רב, בסך־הכל כשנתיים. באתי הנה לטפל בענייני המשק והזדקנתי כאן, תרח זקן שכמותי. מה יש לדבר! היכנסו בבקשה", המשיך בקול מאופק, כשהוא והאורחים עולים למעלה. "אשה אין לי, נפטרה. ואלו—אתכבד להציג—בנותי". ובפנותו לאחור קרא בקול רם כלפי מטה: "הגידו שם לאיגנאט שיגיש מחר את הסוסים לשעה שמונה".

בטרקלין נמצאו ארבע בנותיו, נערות צעירות, נאות, כולן לבושות שמלות אפורות ומסורקות תסרוקת אחידה, ודודנית שלהן עם ילדיה, גם היא צעירה ומעניינת. סטארצ'נקו, שהיה ממכריהם, החל מיד לבקש שתשרנה משהו ושתיים מן הנערות התאמצו לשכנעו ארוכות, שאינן יודעות לשיר ואין להן תווים. לבסוף ישבה הדודנית אל הפסנתר והן שרו בקול רועד דוֹאָט מתוך "דאמה פיק". שוב ניגנו *Un petit verre de Cliquot* והילדים החלו לפזז תוך רקיעת רגליים לפי הקצב, וגם סטארצ'נקו החל לפזז. כולם צחקו בקול.

לאחר־מכן נפרדו הילדים והלכו לישון. החוקר צחק, רקד קדריל, חיזר אחרי הבנות ובלבו חשב אם אין כל זה חלום. המחצית "השחורה" של ביקתת הזמסטבו, ערימת השחת בפינה, רישרוש התיקנים, העניות המנוולת של החדר ואשר בו, קולותיהם של העדים הקרואים, הרוח, סופת־השלג, הסכנה לתעות בדרך—ופתאום חדרים מפוארים שופעי־אור אלה, צילי הפסנתר, נערות יפות, ילדים מסולסלי־שער, צחוק עליו, מאושר—תמורה כזאת נראתה לו כאגדה, וקשה היה להאמין שתהפוכות כאלו אפשריות הן במרחק של כמו שלש ויירסטאות, של מסע שעה קלה. כל הזמן הציקו לו והפריעו לו לשמוח מחשבות נוגות כי מה שסובב אותו כאן אינו חיים אלא בדלי חיים, קטעים, שהכל כאן מקרי ואי־אפשר להסיק מזה מסקנה כלשהי; וצר היה לו אפילו על הנערות האלו, שהן חיות עתה ותחיינה עד סוף ימיהן במקום נידה זה, בפרובינציה, רחוק מסביבה תרבותית, ששום דבר אינו מקרי בה והכל בה מחושב, הוקי. למשל, כל התאבדות מובנת וניתנת להסביר מדוע אירעה ומה משמעותה בגלגל החוזר הכללי של החיים. הוא סבר שאם החיים שמסביב, בשממה נידחת זו, אינם מובנים לו ואם הוא אינו רואה אותם, הרי שאין הם קיימים כאן כלל.

בשעת ארוחת־הערב נסבה השיחה על לסניצקי.

"הוא הניח אשה וילד", אמר סטארצ'נקו. "על הנברסטניים ובכלל על האנשים שמערכת־עצביהם אינה כשורה הייתי אוסר להיפנס לנישואים. הייתי שולל מהם את הזכות והאפשרות להרבות יצורים הדומים להם. להביא לעולם ילדים חולי־עצבים—זה פשע".

"צעיר ואמלל", דיבר פון־טאוניץ, כשהוא נאנח חרש, תוך מנדוד־ראש. "כמה צריך היה האדם להרבות מחשבות ולענות את נפשו עד שהחליט לבסוף לשים קץ לחייו הצעירים. בכל משפחה עלול להתרחש אסון כזה, וזה נורא. כבד הדבר מנשוא, למעלה מכוח־הסבל".

והבנות שמעו ושתקו והביטו אל אביהן בפנים רציניים. ליוזין הרגיש שגם עליו להגיד משהו, אך לא הצליח למצוא דבר ורק אמר:
 "כן, התאבדות תופעה בלתי-רצויה היא".

הוא ישן בחדר חם, במיטה רפה, מכוסה בשמיכה רפודה סדין דק ורענן, אך משום-מה לא נהנה מן הנוחות, אולי מפני שבחדר הסמוך שוהחו ארוכות הרופא ופון-טאוניץ ולמעלה, מעל לתקרה ובתנור, רעשה הסופה כמו בביקתת הזמסטבו, וכמו שם ייבבה תמרורים:

"או-או-או!"

אשתו של פון-טאוניץ מתה עליו לפני כשנתיים והוא לא יכול להינחם אחריה עד היום והיה מזכיר אותה מדי דברו בכל ענין שהוא. כבר לא נשאר בו מאומה מן התובע.

"האמנם עלול גם אני להגיע אי-פעם למצב כזה?" היררה ליוזין בהירדמו ובשמעו מבעד לקיר את קולו המאופק כקול יתום.

שנתו של החוקר לא היתה שקטה. היה חם, לא-נוח, וגדמה לו בשנתו כי לא בביתו של טאוניץ ולא במיטה רכה ונקיה הוא שרוי אלא בביקתת הזמסטבו, על-גבי השחת, ושומע איך העדים הקרואים מדברים בקול רפה וכי לסניצקי נמצא בקירבת-מקום, חמש-עשרה פסיעות מכאן. הוא זכר שוב בשנתו את סוכן הזמסטבו, שחור-השער, כמגפיים גבוהים, מאובקים, שנגש אל שולחנו של הפנקסן. "זהו הסוכן שלנו". אחר-כך עלה בדמיונו כאילו לסניצקי עם הסוטסקי לושאדין הולכים בשדה על השלג, צד בצד, כשהם תומכים איש ברעהו. השלג מתאבך בסופה מעליהם, הרוח נושבת בגבם והם הולכים ושרים לפי קצב הסופה:

"אנו הולכים, אנו הולכים, אנו הולכים".

הזקן היה דומה לפנטום באופירה והם שרו באמת כמו בתיאטרון:

"אנו הולכים, אנו הולכים, אנו הולכים. אתם הם לכם, אור מאיר לכם, רך לכם, ואנחנו הולכים בקרה, בסופה, בשלג עמוק, אין אנו יודעים מנוחה, איננו יודעים שמחה מה היא. אנו נושאים על גבנו את החיים האלה במלוא כבדם, החיים שלנו ישלכם כאחד. או-או-או. אנו הולכים, אנו הולכים, אנו הולכים".

ליוזין הקיץ וישב במיטה: איזה חלום רע, קודר, ולמה הופיעו בחלומו הסוכן והסוטסקי ביחד. איוו שטות! ועתה, כשלבו פועם בחזקה והוא יושב במיטה וראשו תפוס בידי, נדמה היה לו שאותו סוכן-ביטוח וסוטסקי יש להם באמת משהו משותף בחיים. האם אינם הולכים גם בחיי-המציאות צד בצד ונאחזים איש ברעהו? איזה קשר בלתי-נראה, אבל חשוב ונחוץ, קיים בין שניהם, ואפילו בינם לבין טאוניץ, ובין הבריות כולם. כולם. בחיים האלה, ואפילו במדבר שמם ונידה ביותר, אין שום דבר מקרי. בכל פועם רעיון משותף אחד; לכל נשמה אחת, מטרה אחת, וכדי להבין זאת לא די במחשבה, לא די לדבר גבוהה, דרוש עוד, דומה, גם הכושר לחדור לתור-תוכם של החיים, כושר שלא כל אדם, כנראה, זוכה בו. גם אותו אומלל כושל שהרג את עצמו, אותו נברסטניקן, כפי שקראו הדוקטור, גם אותו מזוייק זקן, שפל

חייו, יום-יום, הוא חוזר והולך מאיש לאיש, הם דברים שבמקרה, קרעי חיים בעיניו של מי שרואה גם את קיומו שלו כדבר-שבמקרה, והם חלקים של אורגניזם אחד, מופלא ורב-תבונה, בעיני מי שרואה גם את חייו כחלק מן הכללי הזה, רואה ומבין זאת. כך היריה לזיוין וזאת היתה מחשבתו הכמוסה מפבר, ואך עתה נפרשה בהכרתו במלוא הרוחב והבהירות.

הוא שכב והתחיל להירדם, ופתאום שוב הם הולכים ביחד ושרים:
 "אנו הולכים, אנו הולכים, אנו הולכים... אנו לוקחים מן החיים את כל הפכד והמר ביותר שיש בהם ומשאירים לכם את הקל והנעים, ואתם יכולים בשבתכם לארוחת-הערב לדון בשכל הישר והקר בשל מה אנו הולכים וכלים ומדוע אין אנחנו בריאים ושבעי-רצון כמוכם".

מה ששרו היה עולה גם קודם במוחו של לזיוין, אלא שמחשבה זו היתה תקועה משום-מה מאחרי מחשבות אחרות וניצנצה מהססת כקרן-אור ביום ערפל. והוא הרגיש שהתאבדות זו וצרתו של המוזיק רובצים גם על מצפוניו שלו. להשלים עם מצב זה, שהאנשים האלה הנכנעים לגרלם העמיסו על עצמם את כל הכבד והאפל שבחיים—כמה זה מחריד! להשלים עם זה ולבקש בו-בזמן בשביל עצמך חיים מאירים, סואנים, בין אנשים מאושרים ושבעי-רצון ולחלום תמיד על חיים כאלה—משמעו לחלום על התאבדויות נוספות של אנשים הנמקים תחת עול העמל והדאגה, או של אנשים חלשים, עזובים לנפשם, שלפעמים רק משוחחים עליהם בארוחת-הערב אם במורת-רוח אם מתוך חיוך של ביטול, אך לעזרתם אין באים... ושוב:
 "אנו הולכים, אנו הולכים, אנו הולכים".

כאילו נוקש משהו בפטיש על הצדעות.

בבוקר השכים לזיוין לקום כשהוא חש בראשו. עורר אותו הרעש מן החדר הסמוך. פון-טאוניץ דיבר אל הרופא בקול:

"איי-אפשר לכם לנסוע עכשיו. הבט מה מתרחש בחוץ. אל תתווכח. מוטב שתשאל את העגלון. הוא לא יוביל אתכם במזג-אוויר כזה אפילו במליון".
 "אבל הלא רק שלש ויירסטאות", טען הרופא תחנונים.

"ולו גם מחצית הוירסטאה. אם אי אפשר הרי אי אפשר. רק תצאו מן השער—שם גיהנום של חושך ממש. ברגע אחד תאבדו את הדרך. בשום פנים לא אתן לכם לנסוע, אם טוב בעיניכם ואם לאו".

"צריך לחשוב שישתתק לערב", העיר האיכר שטיפל בהסקת התנור.

והרופא החל לדבר בחדר הסמוך על הטבע הקשה, המשפיע לרעה על אפיו של האדם הרוסי, על החורף הארוך המגביל את חופש-התנועה ומעכב את התפתחותם השכלית של הבריות. לזיוין שמע את הדברים במורת-רוח, הביט מן החלון על ציבורי השלג שנערמו על הגדר, הביט על האבק הלבן הממלא את כל החלל הנראָה לעין, על העצים שהתכופפו מיוזשים ימינה ושמאלה, שמע קולות יבבה ודפיקות, והיריה עגומות:

"נו, מה מוסר-השכל ניתן להסיק כאן? סופת-שלג ולא עוד".

בצהריים סעדו ארוחת-בוקר. אחרי-כן התהלכו בפית באיז מטרה, ניגשו כפעם-בפעם אל החלונות.

"ולסניצקי עודו שוכב", הירהר ליז'ין, מביט על מערבולות השלג שהתאבכו פרא מעל הערימות. "לסניצקי שוכב, העדים הקרואים מחכים".

דיברו על מזג-האוויר; על זה שבדרך-כלל נמשכת הסופה שתי יממות ורק במקרים נדירים יותר מזה. בשעה שסעדו ארוחת-צהריים. לאחר-מכן שיחקו בקלפים, שרו, רקדו. לבסוף סעדו ארוחת-ערב. היום עבר. שכבו לישון.

בלילה לפנות-בוקר נרגע הכל. כאשר קמו האנשים משנתם והשקיפו בחלונות, עמדו עצי-הערבה הערומים דוממים לגמרי, על ענפיהם המשתפלים ברפיון כלפי מטה. היה מעורפל, שקט, הטבע כמו התבייש עתה בהשתוללותו, בלילות השגעוניים ובחופש שנתן ליצריו. הסוסים, רתומים ערפית, חיכו ליד הפניסה משעה חמש בבוקר, ומשהאיר היום באור מלא לבשו הרופא והחוקר את פרוותיהם ונעלו את מגפי הלבד, גפרדו מבעל-הבית ויצאו.

לפני הכניסה, בצד העגלון, עמד הצוצקאי המוכר, איליה לושאדין, גלוי-ראש, תרמילי-העור הישן מופשל לו על כתפו וכולו מכוסה שלג. פניו היו אדומים ורטובים מזיעה.

המשרת שיצא להושיב את האורחים במזחלת ולכסות את רגליהם, זרק בו מבט זעף ואמר:

"מה תעמוד פה, אתה, שד זקן? הסתלק!"

"כבוד-מעלתכם, העם מודאג", פתח לושאדין כשהוא מחייך חיוך תמים מלוא פניו ונראה מרוצה מזה שסוף-סוף הוא רואה את האנשים שחיכה להם זמן רב כל-כך. "העם מודאג מאד, הילדים בוכים... חשבנו, כבוד-מעלתכם, שנסעתם שוב העירה. הראו נדיבות אלוהית, גומלי-חסד שלנו..."

הרופא והחוקר לא אמרו דבר, ישבו במזחלת ויצאו לסיריניה.

1899

(תרגום: פרץ חן)